

VÝBOR DRAMAT CALDERONOVÝCH.

Překlady Jar. Vrchlického.

XIII.

VELKÉ DIVADLO SVĚTA.

(El gran teatro del mundo.)

Posvátné auto.

Pomocí České Akademie pro vědu, slovesnost
a umění.

Nakladatelé Grosman a Svoboda, knihkupci.

1903,

PŘÍTELI

E. ST. VRÁZOVĚ,

NEJEDNOU PŘI TĚTO PRÁCI
VZPOMENUL JSEM SI NA VÁS
— VY JSTE PLUL KDESI MO-
ŘEM VLN, JÁ PLUL MOŘEM
- VERSŮ SVÝCH VELKÝCH -
PŘEDLOH, KTERÉ JSEM ZDO-
LATI MUSIL JAKO VY TY NE-
PODAJNĚ VLNY, A »VELKÉ
- DIVADLO SVĚTA«? — VY -
JSTE JE VIDĚL JAKO MÁLO
KDO JINÝ; NEDIVTE SE PRO-
TO, ŽE VÁM PŘÍPISUJI PŘE-
KLAD TOHOTO NESMRTEL-
NÉHO MYSTERIA. - - - -

17. UNORA 1903.

J. V.

I-3457/13
ÚSTŘEDNÍ KNIHOVNA
FILOZOFICKÉ FAKULTY
MASARYKOVY UNIVERZITY
BRNO

Dr. Eduard Grégr a syn knihtiskárna v Praze.

Velké divadlo světa.

Posvátné auto alegorické.

OSOBY:

Mistr.

Svět.

Zákon milosti.

Král.

Krása.

Moudrost.

Boháč.

Sedlák.

Žebrák.

Dítě.

Hlas.

Průvod hudební.

Vystoupí *Mistr* v plášti hvězdami posetém s gloriolou
paprsků kol hlavy.

Mistr: Ty skladbo vábná, luzná
té spodní stavby mnohotvárně různá,
jež mezi stíny z dáli
niv rajských loupíš odlesk neustálý,
když překrásnými květy
hvězd doplňuješ nepočtené světy,
jež odleskem svým svítí,
v lidského Nebe příliš křehké kvítí;
Vy živlů valné pláně,
v nichž Moře jsou a Bouře, Blesk, Hor
stráně
a Vichry, jimiž plaví
se jako lodě v moři ptactva davy,
Řek, Moří spousto, kterou prohánějí
se hbité ryby v nepočteném reji

i Blesky v slepém vzplání,
jež ohněm osvěcují dál tvých plání
i Hory, které zvířata a lidi
jak páni šlapou, neb v nich svět svůj vidí;
Nestvůro, stálou válkou znicená,
ze Země, Vzduchu, Vody, Ohně zhnětená,
Ty ustavičně jiná,
již Všehomíra stavba započíná,
ty první dive, druhým nesledován,
ty Světe! jmenem svým v ráz pojmenován,
jenž v slávě rodiš se jak Fenix básně
z popelů vlastních. . . .

Vystoupí *Svět* z druhé brány.

Svět: Kdo mne volá hlasně?
Kdo dal mi křídla divá
z tvrdého jádra globu, jenž mne skrývá,
k rychlému letu v jas
kdo ze mně vyloup mne, či slyším hlas?

Mistr: Tvůj tvůrce svrchovaný,
hlas jehož a vzmach ruky nespoutaný
a jehož chtění žárné
tě vytvořily z chmurné hmoty bezetvárné.

Svět: Co žádat na mne se ti zalíbilo?

Mistr: Že tvůrcem tvým jsem a ty moje dílo,
chci svěřit provedení
ti plánu svého, v mém jenž klíčí zření.

Chci svátek připravit
si z moci své, Příroda má kol jíti,
by velikost moje světu zjevila se
a ku pokynu mému sklonila se.
A ježto ze všech hodů
dá nejvíc zábavy lidskému rodu
a veselí hra, již se hojně tleská
a ježto divadlem je lidské žití, dneska
to budiž komedie
v tvém divadle, ať před mým zrakem žije!
Já jsem-li autor, pak buď svátek můj,
sbor herců mých zde s uměním svým stůj!
Že první herci vždycky byli lidi,
ať z tlupy mé zrak první tady vidí,
ať světa na divadle víří
vše díly světa čtyři,
buď případný sloh jich,
ať hrají a já každému dám z nich
tu úlohu, jež sluší jemu právě;
a nic by nescházelo svátku k slávě
v nádheře, lesku, stroji
vší scenerie, výzdobě a v kroji,
chci, bys dal všeho dosti
a napjal pili svoji s pozorností,
by vše, co by se hrálo,
těž pravdivým se ve hře býti zdálo,
a ježto s hůry autor kusu jsem,
buď hercem člověk, ty buď divadlem!

Svět: Vznešený můj tvůrče, pane,
jehož moci, jehož hlasu,
rádo poslouchá vše vždycky,
já, divadlo velké světa,
otvírám svou scenu lidem,
vybíraje z truhly svojí
všecko, úloha co žádá,
by to bylo připraveno,
takto schystáno v tvůj pokyn,
ježto vždycky všecko dělám,
co mi udáš, ježto dílo
patří mně, však tobě zázrak.
Nejdřív tedy, ježto vkusným
shledávalo se to vždycky,
nikdo by neviděl sceny
nežli herci připraveni,
oponou chci zastříti ji
neprůhlednou všemu zraku,
chaosem, kde bude všecko
ještě v zmatku spjaté himoty.
Však ta mlha roztrhne se,
rozptýlí se pára tmavá.
Divadlo by osvětleno,
(plné kde neproudí světlo
není svátku) zapálit chci
koruní dva svícny. Jeden,
skvostnou dne plát bude lampou,
druhý pro hodiny noční

svítit bude, kol nich v reji
tisíce hrát bude jisker
s čela temné noci dolů,
kde vliv budou míti v život.
V jednání má prvním na to,
přírodní kde zákon čistý
první uzel zadrhuje,
v prvním pětiletí časů
zahrada se zjevit oku
v nejkrásnějších barev lesku,
ve půvabné perspektivě,
k úžasu až, jak to možná,
příroda by taký obraz
vykouzlila bez studií;
ze růžové poupat clony,
květy sotva vypučelé
poprvé se divit mají,
čarolesku jitrní zoře.
Stromy tam se mají lesknout
plné sladkých, chutných plodů,
některé když otrávití
nezdaří se hadu zloby.
Tisíc potůčků tam má se
v srázném pádu se skal tříštit,
v nesčíslné perly lámat,
jitřenky jež budou síze.
Aby toto nebe lidí
větší úžas probouzelo,

nehostinným pustým polem
buď ta scena obklíčena.
Navrším tu strmé hory,
hory údolími zbrzdím,
tam kde údolí je třeba.
Roklemi provedu řeky,
aby země nížinami
ve spletitých tekly křivkách,
když se moři pustí žilou.
Nechť ta první scena světa
bez stop bude lidské stavby,
nechám vzniknout republikám,
v krátké době v její půdě
města, paláce i zámky
nechám stavět i též hrady.
A když budou svým tlakem
hory tisknout půdu země,
mohutnou když spoustou svojí
každou vyhlídku v dál zatmí,
rázem změním celou scenu;
nechám vzkypět divé proudy,
(neujde nic jejich vzteku),
rozlítí se jako v bouři.
V této valné vřavě vodstva
nad tím vírem divých proudů,
ve výparu mlhy vodní
koráb nezvyklého druhu
mojím nechám projížděti,

pevným veslem skrze proudy,
nesoucí zvěř, plectvo, lidi,
v trupu ohromného břicha.
Potom na znamení míru,
které s nebes níž se snese
ve oblouku trojbarevném,
v lesku žlutě, modře, nachu,
brzy celý vln ten závoj,
poslušen jsa řádu mému
obnaží šij země nahou,
vyproštěnou z tísně proudů,
která zvlhka ven se noříc
obličej svůj vznese z vodstva,
nechť i bledý nechť i zhublý.
Když tak dojde k svému konci
činohry mé první aktus,
přijde druhý aktus s knihou
napsaného zákona.
Víc tu musím nechat vidět,
neb, by zákon dodržen byl,
musí dříve suchou nohou
z Egypta vytáhnout Hebrej
a dnem moře suchým kráčet.
Valy vody navěžím tu,
otevru pak také strže
zraku slunce, které před tím
neproniklo svojí září.
Ohnivě dna vznítím sloupy,

které budou jiskřit pouští
dřív než plodů natrhají,
jež jim byly přislíbeny.
Zákonu by snesl desky,
Mojžiš divuhodným letem
vyzvedne mrak prudkým vzmachem
k mohutnému štítu hory.
Zakončí pak druhý aktus
prapodivným zatemněním,
které musí strpět slunce,
zdřimnouc jak v smrtelném boji.
Jako v slední křeči smrti,
modrý nebes glob se zatmí,
z veřejí svých pozdvihnou se
všecky kruhy, všecky sféry.
Zachvějí se všecky hory,
všecko zdivo jako zpité
potáčet se bude, v trosky
nestálá jich padne krása.
Potom začne aktus třetí.
Ještě mnohem větší divy,
oznámí on v lůně Příšti,
nový zákon, který hojně
v sobě tají. — Ale k čemu,
jak to vypsati mám ústy?
Krátkce, budou ve třech aktech
zákony tři a řád jeden
dávne časy dělit s lidmi
světa širém na okruhu,

až pak v konec činohry té
jeviště to, které tolik
vykouzlilo scenerií,
spolkně velký jeden požár,
ohňostroj by v konec svátku
nescházel. Však chabý jazyk
žvatlaje se vzdává služby
a řeč musí oněměti;
již se chvím při pomyšlení,
hrůzou proniknut jsa cele,
bojím se to vyprávěti,
úzkostí až těsnou schvácen.
Vzdálena buď tato scena,
tento konec chmurný, tmavý!
Kéž by se jej nedožily
ještě věky Budoucnosti!
Ty tři akty človehčenstvu
ukáží již mnohý zázrak;
každý ode mne má dostat,
čeho k hře má zapotřebí.
Ježto já jsem pro divadlo
všecko shledal s velkou péčí
čeho třeba, sám ty sáhneš
v jizbu velké garderoby,
dáš vše, čeho role žádá,
co souvisí s plánem tvojím.
Tam to mají všichni lidé,
než se dole narodili,
aby hýbali se v žití,

k slávě jich co předurčeno.
Aby mohli dále v světě
na tvůj pokyn vystoupiti,
odejítí na tvůj pokyn,
rozumnou jsem prací ducha
o dvě postaral se dveře:
Kolébka tu, hrob tam dole.
A by též jim nescházelo
na výstroji, na líčidle,
podle každé jejich role,
na vteřinu připraveno
vše mám, ten kdo krále hraje,
korunu má, laur i purpur;
pro vojína udatného
zbraně, sílu mám i trofej.
Zaopatřím učencovi
knihy, studie i školy,
mríchovi vyhradím kázeň.
Hanu nechám zločincovi,
šlechetníku pocty mnohé,
volnost nechám měštěninu,
rolníka pak, který zemi
v potu, strážní vzdělávat má,
pro hřích jediného blouda,
vyzbrojiti hodlám pluhem.
Roli žen jenž bude hráti,
opatřen vším bude šperkem,
ženy krásou, plnou vděků,

sladkým jedem, který raní.
Žebráka jen neošatím,
ježto nahota mu losem.
Tak si nesmí stýskat nikdo,
že nic neměl pohotově,
svou by mohl hráti roli,
každý kroj tu, jak ho třeba.
Jestli při něm špatně bude
hráti, není vinou mojí,
nýbrž jeho. Když je nyní
všecka výzbroj pohromadě,
spějte sem ó děti lidské,
vystrojte se ku divadlu!
Na veliké sceně světa
vystoupit, již přišla chvíle!
(Odejde)

Mistr: Vy, již bez života ruchu,
jež však lidmi nazývám,
že vás živé v myslí mám
a váš obraz nosím v duchu,
hlasu mému dejte sluchu!
Spějte na ty nivy sem,
kde vás chci zřít vavřínem,
palmami též ověncené;
úkoly jsou rozdělené,
které svěřiti chci všem.
(Vystoupí *Bohář, Král, Sedlák, Žebrák, Krása,*
Moudrost a Dilž.)

Král: Poslušni již tvému přání,
viz nás, pane, v okamžení
jak plníme nezrozeni
rozkazy tvé bez váhání.
Ač jsme tu jen pouhé zdání,
bez života, smyslů žáru,
v myšlenkách jen beze tvaru,
u tvých nohou pouhým prachem,
tkni se nás svým dechem, vzmachem
dej nám život k hry své zdaru!

Krása: Ač jen ve tvém duchu tkvíme,
nežijeme, nedýcháme,
o smyslech jen tuchu máme,
co zlem, dobrem sotva víme,
vystoupit když na svět smíme,
bychom vystoupili tam,
úlohy rač rozdat nám,
ježto všem nám chybí síly,
bychom si je vyvolili,
vyžádané rozděl sám!

Sedlák: Žití mého, vládče drahý,
jehož poznávám dnes již,
zovu se tvým sluhou, slyš,
zvu se nástrojem tvé snahy,
stesk můj marně zněl by záhy,
Bůh mne nemusí se ptáti,

k čemu o úlohu ždáti,
přiměřenou by mi dal ji,
kdybch se ctí nesehrál ji,
nad sebou bych musil lkáti.

Mistr: Přenechat bych lidem měl,
ať si každý svůj los zvolí,
nikdo nechtěl by tu roli
trpět, již má za úděl.
Každý by jen chytit chtěl
roli panování, vlády,
zvolil by si bez úrady,
nebo sotva víry dají
tomu, co zde hrátí mají,
v divadle jen tím jsou všady.
Jako autor sám již vím,
k dělení sám přikročím,
vhodnou roli každému,
volit nedám žádnému,
Ty jsi králem!
(Odevzdává každému úlohu.)

Král: Poctu zřím!

Mistr: Ty máš krásu ženy nésti,
býti dámou!

Krása: Jaké štěstí!

Mistr: Ty máš mocný boháč býti!

Boháč: Slunce čisté světlo zřítí,
od zrození má mi kvěsti.

Mistr: A ty budeš sedlákem!

Sedlák: Půjde trpce to či sladce?

Mistr: Namáhavá je to práce.

Sedlák: Nuž tak špatný sedlák jsem
před tvým zrakem, tak mne vem!
Z Adama ač pokolení,
zbav mne toho pohoršení,
ač bych statek přijal rád,
nechci přec v tvém světě stát,
jako lajdák v lenošení.
Sám jsa znalcem svojích pudů,
cítím, že se ze mne, pane,
velmi špatný oráč stane,
pachtýřem že horším budu.
Za tvé dary v těžkém trudu
hleděl bych se poděkovat,
kdybych nechtěl odporovat,
mistru jak ty věhlasnému;
proto rozkazu chci tvému
v hře, ač špatně vyhovovat.
Každému když dle vloh jich
úlohy sám rozdat chceš,
vlídně také přehlédneš
nápadů mých hloupý smích.

Dáváš vlnu jako snáh!
Spravedliv jsi, znám to, vím,
tož se srdcem ochotným,
doufaje v tvé prominutí,
v lásky tvojí božské hnutí,
role své se uchopím.

Mistr: Ty máš moudrost vydobýti.

Moudrost: Věru, taký úděl láká!

Mistr: Žebráka ty, ubožáka.

Žebrák: A tím chceš mne obdařiti?

Mistr: Budeš dřív než zrozen mříti!

Dítě: Málo práce třeba k tomu.

Mistr: Režisér já takto domu,
řídít budu žití drama,
spraved'nost je dala sama,
každou, která patří komu.

Žebrák: Kdybych mo'h se role vzdáti,
jež mi padla za úděl!
V dáli vidím samý žel,
jenž mé bědně žití schvátí.
Ale k čemu dále lkáti?
Tiše osudu se vzdám,
když dle svého přemítám,

proč já právě žebrákovu
hrát mám roli — odpusť slovu,
Pane, které k tobě mám!
Proč já právě a já jen
žebrák mám být v komedii,
proč jen pro mne v tragedii,
měnití se má tvůj sen
a ne druhým? Udělen
když mi papír, jenž mně sluší,
chtěl's mi dáti stejnou duši,
již má od tebe král mít,
stejně smysly, stejný cit,
proč ne role? To mne kruší.
Kdybys Pane všehomíru
v jiný prach vdechnouti moh
jinou duši menších vloh,
menší smyslů k žití míru,
měl bych, Pane, větší víru,
jiný důvod že v tom byl.
Takhle krutost' je můj díl,
odpusť, tak to musím zváti,
že ten lepší los má znáti,
když má horší žití cíl.

Mistr: Chuďasa kdo roli chytil,
může stejnou chválu brát,
jen když doved dobře hrát,
jen když citem rolí vznítíl,

rovný králi můž se stát.
Citem, duší, správnou hrou
úlohy jich stejně jsou,
spokojen buď s partem svým,
uvaž, stejně odměním
krále snahu jako tvou.
Ne, že musíš snášet trudy
v roli své a utrpení,
lepší krále role není,
jen hraj dobře jako chudý,
oba k svému spokojení
celý plat svůj míti máte
dle svých zásluh, kterak hráte;
s každou rolí vítěziti
lze, když celé lidské žití,
za divadlo pokládáte.
Když hra bude ukončena,
zasednete k stolu se mnou:
čí hra byla nejvíc jemnou,
nejsouc v ničem pochybena,
jistě nemine jej cena.
Srovnání jste všichni tam.

Krása: Pane, čas, bys řekl nám,
kterak v ústech slávy sluje
hra, jež zde se provozuje.

Mistr: »Dobře čiň! — Bůh tvůj štít sám!«

Král: Dlužno, bychom nechybili
ve hře také, plné taje.

Boháč: Proto, soudím, potřeba je,
bychom dřív hru vyzkusili.

Moudrost: To je těžko, moji milí,
vždyť my, než hru započnem,
bez života jsme jen snem,
bez duše tu, světla dlíme.

Žebrák: Ale hru když nezkusíme,
jak ji jenom sehrajem?

Sedlák: Svědčím chudšasovu bolu,
pozorujíš s úžasem,
že tu sedlák s chudšasem
skoro za jedno jsou spolu
Nechť hra jeví *starou* školu,
přec být musí vyzkoušena,
když má s ctí být provedena,
chybí-li se při vši péči,
nerad bych, by v nebezpečí
nová byla uvedena.

Mistr: Jedněte vždy v uvážení,
že tu v posled soudcem nebe,
tož chyb hledte střežit sebe
od kolébky po umření.

Krása: Měl jste, pane, pomyšlení
vystoupiti kdy jest čas,
zvíme, kdy nám zmizet zas?

Mistr: I to říci vám je tíž,
bez zkoušky to zkuste již
podle kynu mého v ráz.
Třeba, připraven vždy být,
kdy je rodit se, mřít vám,
v konec vás již zavolám.

Žebrák: Ztratíme-li přece nit,
kdo nám v pomoc může jít?

Mistr: K tomu mám již svoje lidi,
těm dám pokyn, ať vás řídí,
žebračka tak jako krále,
by nechybil nenadáte,
nepad v blud, kde málo vidí.
K tomu *zákon* vám jest dán,
řekne všem, co dělat máte;
nuž ať stesků zanecháte,
každý vůle své jest pán.
Připraven již čeká stan
vaší sceny, jděte tam,
jeden po druhém, dim vám
měřit síly své.

(Odejde.)

Moudrost: Co chceme
doufat? Ku divadlu jděme.

Všichni: Dobře číň! Bůh tvůj štít sám!
(Co se všichni chystají, že odejdou, zastoupí jim *Svět*
cestu a zadrží je.)

Svět: O všechno je postaráno,
smyslům co je přiměřeno,
všecko jest již připraveno,
aby mohlo býti hráno.

Král: Mně buď s nacheť žezlo dáno.

Svět: Proč tvůj duch si toto volí?

Král: Že to stojí zde v mé roli.
(Ukáže Světu roli, vezme od něho odznaky své dů-
stojnosti.)

Svět: Vše to pohotově máš!

Krása: Květin nádhery mi dáš,
barev lesk, jenž září v poli.
Růže, chrpy s jasmínem,
a jak všechny hvězdy slují,
které se mi k věncům snují,
zkvětlé v máji každým dnem;
ať, mne vidouc, jaká jsem,
slunce zívající hned zbledne,
a jak slunečnice zvedne

k němu, zdroji světla, tvář,
tak ať jeho zlatá zář
slunečnicí ke mně shledne!

Svět: Jak se ješitnost tvá kasá,
tak chceš v světě vystoupit?

Krása: Úloha má chce to mít.

Svět: A ta jest?

Krása: Jsem lidská krása!

Svět: Karmín, křišťál, sníh ať jásá,
tká ti stíny keřů všech
na háv lůžný, v obrazech.
(Dá jí kytici.)

Krása: Barvy kolem mne ať svítí,
koberce ať tká mi kvítí,
zhlížet chci se v pramenech!
(Odejde.)

Boháč: Bohatství mé všechno buď,
nadbytek, vše blaha zdroje,
neb to určení je moje,
k jinému mne neodsud!

Svět: Rád ti otevru svou hrud',
pukniž každá země stinná,
drahých kovů prohlubina,
zlata, stříbra hromady,

vše tvé budtež poklady,
do tvého se sypte klína!

(Dává mu drahokamy.)

Boháč: Pyšný takým bohatstvím
směle chci již vystoupiti!

(Odejde.)

Moudrost: I já chci tě poprositi,
koutek k žití by byl mým.

Svět: Který papír být má tvým?

Moudrost: V tiché dumě horlivost!

Svět: Nuže bičuj se a post,
budiž v tom tvá moudrost celá!
(Dá jí habit a dŕtky.)

Moudrost: Kdybych jiné žádat měla,
nebyla bych, — na tom dost.
(Odejde.)

Svět (k dítěti):
Nechceš ode mne nic míti,
nežádáš si ničeho?

Dítě: Netřeba' nic ze všeho
na tu dobu, v níž mám žití.
Nezrozené mám již mřítí;
krátký čas mi stačí jen

jednoho žaláře sen
proměnit za žalář jiný,
aby v posled hrobu stíny,
jediný můj byly plen.

(Odejde.)

Svět (k *Sedlákovi*):

Co si přeješ, pověz nám!

Sedlák: Co bych rád ti nazpět dal.

Svět: Ukaž, co ti osud přál.

Sedlák: Co ti po tom, co já mám?

Svět: Správně tudy zavírám:
že jsi hrubý pacholek,
tím tvůj los ti přijde vděk.

Sedlák: S losem tím jsem spokojen.

Svět: Vem tu motyku si jen!
(Dá mu motyku.)

Sedlák: Adama v tom potomek
smutný jsem, což nevěděl
otec náš ten přeucený,
žvanění že jádrem ženy,
jímž muž každý zkoprněl?
Sotva s ní bych jíti chtěl,
co si sama nadrobila,

jemu chyběla však síla,
hnul jim její prosby ston,
špatně sehrám jako on
úlohu, jež moje byla.
(Odejde.)

Žebrák: Co muž světu blaho nésti,
že jest jiných dar, jsem zřel,
nuž tak přej mi každý žel,
každý bol a každé scestí!
Z nesmírného všechněch stěsti
po koruně nechci štkáti,
květy jara nechci ždáti,
zlato, stříbro nechci v hold,
hadry budtež jen můj žold.

Svět: Jaká role připadla ti?

Žebrák: Role má je utrpení,
řada béd a samý hnět,
neštěstí a citů vření,
bolest, boj a zápasení,
vzdychání a žalování,
trpění a v muce štkání,
nemožnost, dar jiným dát,
u cizích vždy žebrat vrat,
ustavičné odříkání;
zhrda, lichost v nadějích,
žízeň, hladu němý pud,

pocit hanby, mrzký stud,
tíseň, úzkost, hořký smích,
žebroty kvil po krajích,
špína, hadry, nuzota,
úzkost, běda, žebrota.
Nikde tčha, samá péče,
taký los se za mnou vleče,
trest chudšasa života!

Svět: Nemohu ti pranic dát,
komu žebráka los padne,
nechtěj světa přízně žádné,
ba já vezmu i tvůj šat,
musíš nahý tady stát,
táhni, žebrej krajem cest,
dělám jen, co díl můj jest!
(Svlékne jej ze šatů.)

Žebrák: Tak to jest, svět smutný jen
šatí, kdo jest ošacen,
ubožáka musí svléct!
(Odejde.)

Svět: Různé ježto vidím stavy
ku jevišti přímo jít,
krále, jenž, svých zemí štít,
září valně do dálavy,
krásu, slovem plným slávy,

jež vše smysly poutá hravě,
panstvo, stkvějící se v slávě,
zpívající žebráky,
bratry řádů, sedláky,
shromážděné v jedné vřavě,
již se sešli, aby hráli
divadlo zde, věru sám
jeviště jim přenechám,
kostumy mé ať je halí,
hvězdy dobré, zlé ať zplály,
božský mistře sestoupiž,
lidstva radost viz a tíž,
kterak budou lidé hrátí,
země, spěj se otvíratí,
scenu k té hře poskytniž!

(Hudba. Jeviště rozdělí se v dvojí oddělení. V hořejším je trůn s nebeskou glorií, na něm sedí *Mistr*; spodní oddělení má dvoje dvéře, nad jedněmi jest namalovaná kolébka, nad druhými rakev.)

Mistr: Ježto ku své oslavě
tuto hru jsem sestrojil,
s trůnu chci, jenž od vždy byl
v světla nořen v záplavě,
na svůj lid zřít laskavě.
Lidé, kteří v světa bolu,
probíháte žití školu,
od kolébky v hrobu sráz,

pozor dej si každý z vás,
nebo *Mistr* zří k vám dolů.

(Vystoupí *Moudrost* s loutnou v ruce a zpívá.)

Moudrost: Chval Pána Nebe, chval jej země ráda,
ó slunce, luno, hvězdy se v ples dejte
a jemu chválu pějte,
vy květiny, vy lučin pestrá stáda,
Led, Světlo, Oheň ať mu hold svůj skládá!
Jej rosa chval i zory lesk
i léta pal i zimy stesk
i vše, kol čehož nebes šlár se spřádá,
jenž v stejném slitování
se nad zlými jak nad dobrými sklání.

Mistr: Krásnější mi nezazněl
smrtníka slabý hlas,
jak ta hymna, v pece jas
kterou zpíval Daniel,
již hněv králův skrotit spěl.

Zjeví se *Zákon Milosti* na vrcholí návrší zvedající
se tam, kde *Svět* stojí. Drží listinu v ruce).

Svět: Kdo však Lou zazpívá?
Tam kde vršek vyčnívá,
vůlí Pána vztýčen, tam
stojí *Zákon*, hne se k nám,
rychlou patou sechvívá
ku tváři se země niž.

Zákon: Milosti já Zákon jsem,
hru začínám prologem,
ušetřit mám každou tíž,
psáno vše tu nesu již.
Co zde má být námi hráno,
v dvouverší jest upoutáno.

(Zpívá).

Bližního jak sebe miluj,
dobře číň, Bůh tvůj štít jest!

Svět: Tímto heslem zakončil
Zákon Milosti svůj prolog,
rád bych zatleskal mu v souhlas,
vždyť ta řeč přec svědčila mi,
publikum jenž představuji
při památném tomto svátku.
Však již musím umlknouti,
začíná již představení.

(*Krása a Moudrost* vystoupí dveřmi, nad nimiž jest
namalována kolébka.)

Krása: Touto nech nás bloudit nivou
ve radostném veselí,
která domovem jest vesny,
slunce jež jest zářný trůn,
jen těch dvou zde panství známo,
v sladkou pučí odměnu
zářný půvab, pestré žití,
květů hojný koberec.

Moudrost: Víš, že nerada já vždycky
opouštím své chaty prah,
klausuru, kde v míru žiju,
nerada vždy opouštím.

Krása: Což má vše být bičování
pro tebe a živá smrt?

Nikdy nemáš radost poznat,
rci, zda proč zde stvořil Bůh
tyto květy, kterých čich tvůj

nikdy nemá vdýchati
sladkodeché, libé vůně?

K čemu ptactvu rozkázal,

aby v peří cither svojich
mile tloukli, ucho tvé

když je nemá poslouchati?

K čemu perla, drahokam,

nemáme-li ve ctné pyše,
k zdobě si je urvati?

K čemu ovoce by zráló,
kdyby sladké šťávy chut

podnebí neovlažila,

dráždící je vnaudou svou?

Nač Bůh stvořil naposledy

hory, doly, slunce, měsíc,

nemá-li jich vidět zrak?

Zajisté byl by to nevděk

nesměrný, všech darů božích

takto nechťtí užiti!

Moudrost: Užít jich, jim diviti se,
s plesem za ně děkovati,
zajisté jest dovoleno,
ale blud je mysleti,
že kol vznikla sláva tvorstva,
pouze k tvojí zálibě,
bys v tom ztratil Tvůrce stopu.
V chatě svojí zůstanu již,
v klausuře své, v domě svém,
skrytý chci tam vésti život,
nebo proto Moudrost jsem.

Krása: A já Krása, kol se dívat,
a se nechat viděti.
(Rozloučí se od sebe.)

Svět: Vidím, krátkou můž jen dobu
Krása jíti s Moudrostí!

Krása: Spletej v sítě svoje kštice,
osidla klad, pýcho má,
nejchladnějším pohni nitrem,
nejkřehčejším srdcem hni!

Svět: Jedna svedla úlohu svou,
druhá chybila již v ní.

Moudrost: Jak užítí nejlíp svého
ducha mám?

Zákon (zpívá):
Dobro čiň — neb Bůh je Bůh!

Krása: Co počnu si,
bych zvýšila krásu svoji?

Svět: Napomáhá nápověda,
Krása neslyší jej však.
(Vystoupí *Boháč*.)

Boháč: Kdežto nebe svrchovaně
statku dalo mi i jmění,
hojně užítí chci všeho,
v čem jen rozkoš spočívá.
Všeho se mi plně zachtěj,
všecko hojně vyplniž!
Co tu leze, co tu lítá,
pokrmem buď na můj stůl!
Venuše, ty stel mi lože,
neb chci příboj radosti
okusiti plným douškem,
pýše, podnebí a cti
zasvětit chci všechny smysly!

Sedlák: Krutější kdo viděl práci,
nežli já mám? Ryju v řadrech
oné, jež mi prsy dala,
ježto z nich svou potravu
ssaju v potu, lopotě.

Pluhu sluha jsem a škrabu
matce vlastní v obličej
a za štědrá dobrodiní
tak jí splácím mincí svou.
Sekera, srp dýka moje,
s nimiž se já rozmáchnu,
na kmeny jdu se sekerou,
na obilí se srpem,
V dubnu, v květnu každoročně
velice jsem žízniv vody,
té když se mi nedostane,
trpím bídou větší pak.
Chce-li někdo brátí daně,
(neb jsou daně času žold),
nejprv rozpomene sobě
na chudého sedláka.
Musím-li však tak se potit,
práce mé buď odměnou,
aby každý zaplatil ji
zlatem, kdo ji koupit chce.
O taxu já nestarám se,
ať si žvaní, hrozí kdos,
kupec když ji nedodrží,
vlastní z toho škodu má.
A já vím, byt' nepršelo,
ještě v dubnu — Pán Bůh dej,
aby zůstalo již sucho —
stoupne v ceně žito mé.

Bohatý pak budu Nabal
této celé krajiny,
beze mne nic neobstojí,
když pak nadmu se v své pyše,
co si počnu dále jen?

Zákon (zpívá):

Dobře čiň — neb Bůh je Bůh?

Moudrost: Zda jsi napovědu slyšel?

Sedlák: Někdy zaléhá mi sluch.

Svět: Umí státi na své hlavě.

Sedlák: Na své noze stojím jen.

(Vystoupí *Žebrák*.)

Žebrák: Kdo z všech světa bydlitelů
větší bídu musí nést
nežli já? Nejměkčí lůžko
a podušku nejlepší
dává země mi, nechť nebe
nade mnou se klene v trudu
smělou klenbou, nejsem chráněn
před sluncem ni před mrazem.
Zíma, hlad mne trápí při tom.
Trpělivost dej mi Bože!

Boháč: Co jen počít, abych mohl
bohatství své ukazovat!

Žebrák: Co jen počnu, abych mohl
snášet celou bídu svou?

Zákon (zpívá):

Dobře čiň — neb Bůh je Bůh!

Žebrák: Jak mne hlas ten sílí, těší!

Boháč: Obtížný jest ve můj sluch!

Moudrost: V zahradu král ubírá se!

Boháč: Jak to mrazí pýchu mou,
před každým se ukláněti!

Krása: Tu já protlačím se v před,
velkou přízeň krása moje
u něho si dobude.

Sedlák: V zadu jsem, se neokážu,
jakby sedláka jen zřel,
za odměnu práce mojí,
nové daně dát by chtěl.

(Vstoupí *Král*.)

Král: Hranice mé valné říše
jsou již úzké pro můj trůn,
provincie vše jsou malé,
pro mé moci rozkazy,
všecko, co obtéká moře,
vše, kam světlem slunce plá,
majetek můj, bez všech mezí
jak chci mohu vládnout vším.

Vasalové říše mojí
jak jdu kol, se uklánějí,
čeho v světě třeba víc?

Zákon (zpívá):

Dobře čiň — neb Bůh je Bůh!

Svět: Každému vždy náповěda
pravé slovo řekne v sluch.

Žebrák: Z bídy svojí, přeubohý,
k výši zrak svůj pozvedám,
v hojnost cizího zřím štěstí,
v majestátu, nádheře
veliký pán, král tam stojí,
sotva sobě vzpomene,
že bych měl ho zapotřebí.
V marnivost svou vhrroužena
dáma neví, že jsou v světě
útrapy a bolesti.
Jeptiška tam, která stále
v klášterním se modlí kůru
sloužíc Bohu ve pohodlí,
bez starostí slouží mu.
Tady sedlák, nechť i zemden,
hladov z pole vrátí se,
najde vždycky dosti k jídlu,
byť to hrubá strava jen.
Boháč ten má všeho hojnost,

já ze světa celého
jediný jen žebrat musím,
a tak přicházím dnes k všem.
Beze mne necht' ojednou se,
já se bez nich nehnu dál.
Na Krásu chci odvážit se:
Prosím, něčím pro Boha
obdarťe mne!

Krása (ani si ho nevsímá):

Rcete zřídla,
jež jste moje zrcadlo,
který šperk mi nejlíp sluší,
je dost svůdný účes můj?

Žebrák: Mne přec vizte!

Svět: Tvoje prosby
nadarmo zní, bédný blázne!
Jakby o tebe se staral,
na sebe kdo zapomněl?

Žebrák (k *Boháč*):

Když tak mnoho přebývá vám,
malý dárek přejte mi!

Boháč: Není dveří, bys tam klepal?
K čemu zde mne obtěžuješ?
Na prazích a přede dveřmi
k žebrání je místa dost,
zde mně nesmíš býti v obtíž.

Žebrák: Opuště! Přec smilujte se!

Boháč: Nestydo, hled', ať již zmizíš!

Žebrák: Což ten, kdo v svou zábavu
tolik rozházel již peněz,
nezveselí žebráka?

Boháč: Nikdy!

Svět: Což to z paraboly
není boháč s chudšasem?

Žebrák: Nu když zákon ani ohled
nezná velkou bídu mou,
na krále se obrátím již,
dárek dejte, seňore!

Král: Velký almužník můj dává,
tomu hled' se představit!

Svět: Ministry dne zkonejšiti,
uklidnit své svědomí.

Žebrák (k *sedlákovi*):

Sedláče! kterému tolik
požehnání dává Bůh,
stokrát když vám rozmnožuje
setby každé zrníčko,
nesnesu již bídu svoji,
dárek dejte!

Sedlák: Když Bůh dal,
za to musím sítí, orat
potít se a dřít, ví Bůh!
Rcete, co se nestydíte
silný, statný chlap vy
po žebrotě. Jděte k čertu,
nebuďte dne zlodějem
a když nemáte co jísti,
vemte rýč a velmi snadno
vyděláte si chléb svůj.

Žebrák: Ale dnešním na divadle
žebřáka mi úkol dán,
ne však role sedlákova.

Sedlák: Avšak brachu s rolí tou
nedostal jste přece rozkaz,
abyste zde zahálel,
nebo pot a těžká práce
patří k roli žebřácké.

Žebrák: Ach, pro milosrdí boží
bratře, příliš přísný jste!

Sedlák: Vy zas příliš žebřáckí!

Žebrák (k *Moudrosti*):
Něco k potěše mi dejte!

Moudrost (dá mu kus chleba):
Vemte tuto maličkost!

Žebrák: Ano, chleba jako darem
od vás, paní, musím vzít,
dávát pouze náboženství
chleba, který živí nás.

Moudrost: Běda!

Král: Co se stalo?

Žebrák: Právě
nehoda se velká stala
náboženství svatému.

(*Moudrost* klopýtne. *Král* jí podá ruku).

Král: Nuže, chci je podepřítí.

Moudrost: Bylo třeba, kdoby moh
podporu mi takou dáti?

Mistr: Mohl bych již opravit
ony chyby, jež se staly,
k tomu propůjčuji však
volnou vůli, aby vládla,
tam, kde hrozí vášní vír.
Zásluh nechci ubíratí
dílům jich ni odplaty,
nechám je dnes před svým trůnem
volně hrátí, jak tu jsou,
nechť i při té směsi pestré
velký zmatek zavládne,
žádného nespustím z oka

nechť si třeba chybili,
zákonem je napomenu:

Zákon (zpívá):

Dobře číňte — Bůh je Bůh,
všem to tady vespolek
i zvlášť každému z vás řek
jasný mého hlasu ruch.
(Bloudí-li, to blud jest. jich)
Miluj bližního jak sebe,
dobře číň — neb Bůh je Bůh!

Král: Kdežto divadlem je žití
a my cestu pospolu
jednu sledovati máme,
myslím dobré bylo by,
zkrátiti si dlouhou cestu
družným spolu hovorem.

Krása: Světský nebyl by to život,
nebyťi v něm zábavy.

Boháč: Každý něco vypravuj!

Moudrost: To by příliš dlouhé bylo,
myslím, aby každý řek,
co mu v duchu tane právě.

Král:

Když na rozsáhlost zřím své valné říše,
na vznešenost svou, čest i panování

kde, aby spěla pestré ve střídání
vše s péčí stkala příroda, čím dýše;

Já v zámků svých se nevzdám žádné pýše,
ba sama Krása povinna mi daní,
kdo velký, malý přede mnou se sklání,
než v chladný smrti tribut klesne tiše.

Bych také mohl různotvárné žití
a mnohohlavé ovládati v štěstí
je třeba, ať mé prosby k nebi křičí;

By ráčilo mi moudrost v pohled vlítí,
neb jinak úzdu nemohl bych véstí,
kde tolik vzdorných šijí se mí týčí.

Svět: Moudrost vlády pro sebe ždá
jako druhdy Šalomoun.

Hlas (zpívá smutně za dveřmi rakví označenými)
Králi vratké této říše
ctižádosti, pýchy nech!
neb na této scéně světa
s úlohou svou hotov jsí!

Král: Jakýs smutný hlas mi hlásá,
žo jsem hotov s rolí svou,
zmatený a zpleten zcela
při tom zvuku tady dlím!

Dohrána-li úloha má
musím jíti — ale kam.
Prvními jít mohu dveřmi —
zfel jsem tam svou kolébku —
Zpátky nelze, běda, nelze,
ani o krok ustoupit!

Ani krok mi nedovolen
ku kolébce proto v před,
musím obrátit se k hrobu
ach ten proud, jenž stále tek,
co se nyní moří vyrval
v moře teče nazpátek.

Proudem opět zdroj se stává,
z proudu jenž se uvolnil,
necht se potok hrne z toku
tokem přece zůstává.
Pouze člověk, jenž se vrací
zpátky v svoje středisko,
čím byl, nebude víc. Hrůzo!
S rolí když svou hotov jsem,
nejvyšší ty mistře odpust,
v čem jsem chybil, co jsem zhatil,
s lítostí věř, pane, hlubou
zkroušen opouštím svůj trůn.

(Odejde dveřmi rakví označenými, kterými všichni
později odejdou.)

Svět: S prosbou o prominutí
úlohu svou dobře skončil.

Krása: Z vasalů svých středu, z dvora
pýchy, lesků, plné slávy
rozloučil se jako král.

Sedlák: Jen když deště byly v květnu,
dobrou-li žeň miti budem,
dospějem dál nežli král.

Moudrost: Hojně však to pocítíme.

Krása: Zmatek bude veliký
bez něho, co počnem sobě?

Boháč: Bavme se jen spolu dál, (ku Kráse)
řekni ty nám, co si myslíš?

Krása: Nuže, já si myslila . . .

Svět: Kterak rychle ti, kdo žijí,
mohou mrtvých zapomínat!

Sedlák: Zvláště pak když od mrtvého
hojné vzali dědictví.

Krása:

Když krásy svoji pozoruji vnadu,
tu králi triumf jeho nezávidím;
říš mnohem slavnější před sebou vidím,
neb krásy vlastní půvab výše kladu.

Král nad otroky třímá-li svou vládu,
jen těly vládne, k duším já zrak řídím,

tím z říše svojí větší slávu klidím,
že vládou krásy poutám duši řadu.

Když muž byl mudrci zván »světem malým«
a na něm-li mé pevně panování,
a nad světem když nebe vládne stále;

Tu mnohem víc já svoje božství chválím,
neb malý svět když vidí v muži zdání,
pak musí žena slouti »nebe malé«.

Svět: Ezechiel, co řek, neví,
nevzpomíná, pýchou jen
že se pravá krásy podstat
změní snadno v čirý hnus.

Hlas (zpívá za scénou):
Věz, že všechna lidská krása
vadne jako zemský květ,
vadní, nebo již v tvém jítro
probouzí se černá noc.

Krása: Že má uvadnouti krása,
pěje mi tu smutný hlas,
nesmí odkvést, nesmí odkvést,
v nové záři spíš má vzplát!
Ale běda, žádná růže,
červená či bílá buď,

není, jež by v pohře vánku
v sladkých slunce polibcích
nezřela své šperky blednout,
svadnout musí každý list,
žádná ukrýti se nemůž'
v zeleném svém obalu.
Však co na tom jest, že květy
krátkou zdobou jitra jsou,
svadnout musí, sotva slunce
celuje je duhou svou?
Což lze s mojí srovnávat
leskem květů nádheru,
úzkými kde hranicemi
vyměřeno »nebýt — být«?
Nikoli, já květina jsem,
dlouhého tak trvámí,
že zří slunce, kterak klíčím,
neuzří však, kterak schnu.
Jsem-li věčna, jak pak mohu
vadnouti? Co, hlase, díš?

Hlas (zpívá):
Věčná jsi jen duši svojí,
tělem smrtelný jsi květ!

Krása: Nevím, co bych odvětila,
neb tu velký rozdíl jest,
z oné kolébky jsem vyšla

a teď půjdu k hrobu tam,
velmi líto mi, že líp jsem
nehrála svou úlohu.

(Odejde.)

Svět: Ukončila part svůj dobře,
odcházíť nám s lítostí.

Boháč: Při bohatém šperku kvasů,
ve bujícím věnci květů
chybí krása . . .

Sedlák: Kéž by jen
víno, chléb a šunka k hodu
nechyběly k velkonoci,
málo litoval bych toho,
že se krása ztratila.

Moudrost: Vždycky je to stejně smutné.

Žebrák: Mnohý slyším žalozpěv.
Co si nyní počnem?

Boháč: Klidně
dále spolu rozmlouvejme!

Sedlák: Uvážím-li s jakou pílí,
umím být v své práci stálým,
že i v mrazu nezahálím,
vedrem, že neztrácím síly,
trud o duši mne nezmylí.

nerad bych a jen v svůj žal,
že je život vlašný. lál;
proto za žeň všecku volím,
díky vzdávati jen *polím*,
a ne *Bohu*, jenž ji dal.

Svět: Dlužníkem kdo prohlásil se,
začíná být vděčným již.

Žebrák: Zlý tak není onen sedlák,
třeba ostře káral mne.

Hlas (zpívá):
Sedláku, tvé práce konec
pomalu se blíží, slyš!
jinou zem vzdělávat budeš,
ale kterou, ví jen Bůh!

Sedlák: Hlase, z úsudku-li tvého
nějaké jest odvolání,
slyš mne; já se odvolávám,
důvody vše uváživ.
Nedávej mi umřít ještě,
počkej malou chvíli jen,
dovol, abych uspořádal
aspoň pole svoje v čas.
Byl bych jinak špatný sedlák,
o čem jsem se zmínil již,
a to praví pole moje,
plna máku, bodláčí.

Nebo tam tak bují býlí,
že kdoby tam hleděl z dálky,
věru byl by v pochybě,
zda tam víno jest či žito.
Obilí když sousedovo
na obrovská stébľa roste,
u mně jsou to samé krsky,
sotva klíčí ze země.
Leč kdo tak mne mluvit slyší,
moh' by říci, vhodný jest
k smrti čas, kdy bez ovoce
ještě pole. Pravím však:
Nechá li kdo plné perně
dědicům a před jich soudem
neobstojí, jak ten teprv
kdo je nechá vyjít s prázdnem?
Co však platno, minul čas
připomněl to onen hlas,
umřít musím, jasně zřím,
hrob chce zvat mne lupem svým.
Jestliže jsem v roli svojí
nesplnil vše, chybil snad,
tísní mne, že netísní mne
snad tím větší lítost jen.

(Odejde.)

Svět: Zprvu myslil jsem jen drzý
chlapík bude sedlák ten;

blud svůj nyní vidím jasně,
sedlák dobře ukončil.

Boháč: Motyce i pluhu svému,
potu, prachu práce své,
vzdálen nyní sedlák jesti.

Žebrák: V smutku nás tu zanechal.

Moudrost: Jaká žalost!

Žebrák: Jaké hoře!

Moudrost: Jaká rána!

Žebrák: Jaký zmatek!

Moudrost: Co si nyní počnem jen?

Boháč: Navratme se k rozmluvě své,
chci vám nyní říci sám
po všech příkladě, co mám
v mysli své, kdo netrudí se,
že jest květem naše žití,
jež se marnou slávou svítí,
s večerem jež zajde v ráz:
Že tak krátké, chtějme raděj
těšit se mu, novou naděj,
pokud čas jest v duších mějme,
břich svůj bohem udělejme,
hledme jíst, pít a se smát,
zítra budem mrtví snad.

Svět: U pohanů lze již najít
takou moudrost životní,
Isaiáš svědkem toho.

Moudrost: Kdo jest nyní na radě?

Žebrák: Proklet, Pane, budiž den,
jenž mé viděl narození,
proklet buď té noci sen,
kterou v toto utrpení
byl jsem vydán v lup a plen.
Ať jen slunce čistý svit
do temné se mlhy halí,
kterou nepronikne třpyt,
ani zem, ni nebes štít,
kéž je mlhy závoj kalí.
Kéž by závoj noci tmavý
s věčným šerem na vše kles,
zastřel celý kraj kol smavý,
příšerný kol rozpjal děs,
na vše padl temný, mhavý!
Zářné jiskry v směsici
do tmy noční klesněte,
neplaňte víc, nebděte,
zmiztež, hvězdy, měsíce!
Tyto nářky neslýchané
nederou se k tobě blíž,
že tak žití bědná tíž

hrůza jen mým srdcem vane,
v hříchu že jsem zrozen, Pane!

Svět: Až ku klamu nápodobil
zoufalosti žalný kvil,
jak on žaloval a sténal,
proklinal hřích pouze Job.

Hlas (zpívá):
Cíl a míru má zde štěstí,
míru a cíl nouze též,
o rozkoších, o bolestech
každý počet svůj dát spěš!

Boháč: Běda mi!

Žebrák: Ó plesná zvěsti!

Boháč: Nechvěješ se před tím hlasem,
jenž nás volal?

Žebrák: Nikoli!

Boháč: Neutek bys raděj odsud?

Žebrák: Ne se chvěti leč děs cítit,
přirozený ducha los,
nebo musí, tvor jsa lidský
Boha bát se, ježto Bůh.
Ale útěk zde jest marný,
neprchl před hlasem tím
ani král do hradů svojich,

ani krása v pýchu svou,
kam by chudoba jen prchla?
Ne, jsem vděčný za ten hlas,
nebo tak se skončí s žitím
bída mého života!

Boháč: Opustiti scenu světa
nemrzí tě?

Žebrák: Nevím, proč?
Nemám, co bych opustil, zde
vesel odstoupnu a rád.

Boháč: Mne jak vlek by k popravišti,
srdce u svých skvostů mám!

Žebrák: Jaká radost!

Boháč: Jaký smutek!

Žebrák: Jaká těcha!

Boháč: Běda béd!

Žebrák: Jaké štěstí!

Boháč: Jaký nezdar!

Žebrák: Jaká rozkoš!

Boháč: Jaká smrt!
(Oba odejdou.)

Svět: Jak jest různé umírání
bohatství a chudoby!

Moudrost: V skutku, na divadle světa
zůstávám já jediná!

Svět: Nejdéle co na mně trvá,
náboženství vždycky jest!

Moudrost: Necht i toto nemá konce,
já jej mám, jsouc pouze část
jeho, k němu připoutána,
dřív než zavolal mne hlas,
předešla jsem hrobu výzvu,
nebo sama sebe jsem
v životě již pochovala.
Zavírám dnes divadlo,
zítra učiní to autor,
polepšte se do zítřka,
neb jste dnes své chyby zřeli.
(Scena světa se uzavře.)

Mistr: Odměnu i trest jsem slíbil,
hanbu nebo chválu kdo
zde si získal. Pojdte shlednout
odměnu mou i můj trest!
(Scena nebeská i s Mistrem též se uzavře.)

Svět:
Jen krátká byla hra; leč komu z lidí
kdy žití hra se zdála delší být?
Každému krátká zdá se, nebo vidí
jak brzy dlužno scenu opustit;

Neb sotva přišli, zase již se klidí,
byť šat, jež nesli, déle chtěli mít,
v svou pralátku se všichni opět změní,
prach vystouplí a v prach jsou proměněni.

Ode všech ale přísně žádám zpět
tu zdobu, kterou ku hře jsem jim dal,
by ozdobil jí úlohy své květ,
neb pro hru jedině ji každý vzal.

U vrat zde bude přísně bdít můj hled,
by každý přesně hry kroj odevzdal,
ať každý v prvotní svůj tvar se změní,
prach vstoupil jste, v prach buďte pro-
měněni!

(Král vystoupí).

Rci, jaká úloha ti byla dána,
sem vrať ji, kdo jsi byl dřív, dej mi zvěst!

Král:

Můž' svět tak brzy zapomníti pána?

Svět:

Ba zapomní, co nesmrtným týž jest.

Král:

Tím byl jsem, jemuž poslušnost všech vzdána,
co sluncem svým ty šatíš u svých cest,
od bodu, kde je první zora zlatí,
až k bodu, kde se v náruč noci tratí.

Já vlád a panoval jsem v mnohé zemi,
já získal, zdědil velké cti a slávy,
sta plánů stkal jsem, soudce nade všemi
v mém světle tisíců se hřály davy,
svou slávu rozmnožil jsem trofejemi,
skyt dosti látky jsem pro dějin zprávy,
nes žezlo jsem a zlatý vínek vlády,
rozdával pocty, vavříny a řády.

Svět:

Nuž vrať mi korunu a purpur již,

(Bere mu oboje)

svůj ztrať a zapomeniž majestát!
Šat svlékni, jako naháč odstoupíš
z hry života, jež mizí v rychlý chvat.
Po nachu tvém pne jiný ruku výš,
lesk jeho slávy pro tě zhas a svad,
víc nevyrveš již z mojí ruky vlády,
ni pocty, žezla, koruny a řády.

(Svléká jej.)

Král:

Což nepropůjčil's mi háv tento k ozdobě,
proč, co jsi dal, mi opět bereš zas?

Svět:

Já nedal ti ho, *půjčil* jen ho tobě,
jen pokud úlohy tvé byl zde čas;

moc královská vzplaň jiným v nové době
a jiné věnčič zvrozený tvůj jas!

Král:

Po slávě bohatství roi jak bys vzplál,
když můžeš dávat jen bys to zas bral?
Ký zisk tu potom zbyl pro moje chťiče,
že v světě krále úlohu hrál jsem?

Svět:

Co potom mně, to se jen mistra týče,
zda dobře hráls, či špatně v žití svém;
on odměnu má, on má trestu biče,
jeť spravedlnost jeho údělem,
můj úkol jest šat odnítí ti záhy,
jaks přišel odtud musíš jítí nahý!

(Vystoupí *Krása*.)

Tvá úloha?

Krása: Jen krásy luzné plání,

Svět:

Co dal jsem ti?

Krása: Jen půvab sladkých vnad.

Svět:

Kde máš je teď?

Krása: Ó běda, hrob je chrání.

Svět:

Zde příroda se věru musí bát,
když zří, jak krásy krátké panování,
když, co jsem dal ti, zas ti musím brát,
a sám to věru nesmím ani chtítí,
co odkvetlo, tak v hrobě musí tlítí.
Král musil vrátiti mi říši svou,
lesk slávy musil zanechatí zemi,
jen krása uniká mi, zniká tmou
i s tím, kdo měl ji, hrob ji schvátí němý,
hleď v zrcadlo zde!

Krása: Zřím svou hanbu zlou!

Svět:

Kde vděk je tvůj s zlatými kadeřemi,
jejž jsem ti dal? Vrať všecek mi jej svěží!

Krása:

Ve hrobě krásy mé vše štěstí leží.
Tam nechala jsem barvy své i kvítí,
tam zůstaly mé perle, koraly,
tam růže s levkojemi musí hnítí
tam v prachu zrcadel mých kříšťaly
tam vděky vše, ty sítě v lidské žití
tam půvaby mé všechny zůstaly,
tam zhasly lesky mé, jich odstíny
tam najdeš zmar a stín jen jediný!

(Vystoupí *Sedlák*.)

Svět: Cos chlape, ty hrál?

Sedlák: Právem chlape díš,
neb chlap jsem byl, proč před chlapem se báti?
neb chlapem toho páni zvou, jak víš,
kdo za ně v potu musí pracovati;
jsem chlap a vtípů panských jsem nes tíž,
neb kdo by při dvorech moň chlapa dbáti?
Jsem chlap a že jsem chlap mne málo hněte,
nechť u dvora mne »On« aneb »Ty« zvete.

Svět:
Vrať, co jsem dal ti!

Sedlák: Tys mi něco dal?

Svět:
Sem motyku dej!

Sedlák: Ta snad za řeč stojí?

Svět:
Ať krásná, nekrásná, zpět, co jsi vzal!

Sedlák:
Zda nezmítá se leb má v mlhy roji,
když prokletý svět, čím jsem v žití draž
se — krutá páka! ve zoufalém boji
i motyku mi beře s hořkým potem,
když v smrti loučit se mám se životem?
(Vystoupí *Boháč* a *Žebrák*.)

Svět: Kdo jde sem?

Boháč: S tebou kdo vždy zůstat touží.

Žebrák:
A kdo si, opustit tě, vždycy přál.

Svět:
Kde příčina jest, jež vás oba souží,
buď zůstat se mnou a zas jíti dál?

Boháč:
Zde boháč byl bych!

Žebrák: U mé hlavy krouží
jen chudoba a bídy věčný žal.

Svět (k *Boháč*):
Sem šperky své!

(obírá jej).

Žebrák: Oč na tom lépe jsem,
nic neztratí, kdo chudým člověkem!
(Vystoupí *Dítě*.)

Svět:
I tebe k scéně mistr povolal,
o mluv, proč chyběls na prknech, jež svět?

Dítě:
Ty žití moje jsi v mém hrobě vzal,
tam vše, co dals mi, nechalo jsem zpět.
(Vystoupí *Moudrost*.)

Svět:
Co tys přála si, život když ti vzplál
a poprvé když můj tě stihnul hled?

Moudrost:

Půst, poslušnost, šat řehole a cela,
v tom byla moje spokojenost celá.

Svět:

I toto všecko v mojí ruce nech,
svůj nikdo ze světa nést nemá šat.

Moudrost:

Já nad tím sotva spustila bych vzdech,
chtíc s pokáním kvil světu zanechat,
přec vzít chci s sebou to, tvůj bouřný spěch,
ač namahá se, poslední mi rvát,
to nevěříš-li, pak zkus moji sílu. —

Svět:

Co dobré jest v tvém nelze urvat dílu;
jen dobré skutky odsud člověk nese.

Král:

Že větších nedobyl jsem říší sobě!

Krása:

Že po vyšším jsem netoužila v plese!

Boháč:

Že neždál jsem po vyšších statků zdobě!

Sedlák:

Že víc jsem v poli nedřel se a lese!

Žebrák:

Ve větší že jsem nezapasil mdlobě!

Svět:

Již pozdě, nemůž člověk, má-li mřiti
víc nových zásluh sobě vydobýti!
Když nyní ponižil jsem majestáty,
když vymazal jsem krásy marné tahy,
mou dlaní vaše nádhery když sváty,
že s motykou jest žezlo stejné váhy,
před sceny pravdy když stojíte vraty,
nuž vstupte, klam vás neoslní záhy!

Král:

Jak mnohem jinak z prvu jsi nás vítal,
než teď se loučíš!

Svět:

Chceš, bych proč ti skýtal?
Věz, má-li člověk dostat jakýs dar,
tu milerád svou otevírá ruku,
tím způsobem, jej zhostit se když žár
jej nutí, takto zhrdá jím v svou muku.
Čím začli jste, kolébky mělo tvar,
je obratte, jsou rakve, ve souzvuku
já chytám kolébky, jak losem mým,
a jako rakve zpět je propouštím!

k večernímu pozvu hodů.
Vzdálit mě se blíže musí,
kdo své role špatně hráli
na tak dlouho, poznání až
s upomínkou přepadně je
dobra toho s takou láskou,
které nabídl jsem jim tady.
Pojďte se mnou hodovatí,
žebráku ty, jeptiško ty,
byť jste nemohli zde *jísti*
tento chléb, jenž cizí světu,
buď vám úkoj, kořit se mu,
předmětu jak všeho blaha.

(*Žebrák a jeptiška (Moudrost)* vystoupí za stůl.)

Žebrák: Jak jsem šťastný! Ještě málo
na světě jsem trpěl bídy,
pro Boha když vytrpěné
zlo se v takou mění slávu!

Moudrost: Že jsem tolik kála sebe,
kterak teď se tomu těším!
Marné nebyly mé vzdechy,
zde je šťasten, na světě kdo
v slzách rozplýval se bolu.

Král: Já též, pane, ve své slávě
ždal jsem tvoje odpuštění,
což mne, prosím, neušetríš?

Mistr: Moc i Krása, ježto slzy
prolévaly nad svou pýchou,
zavolány buďtež k hodů.
Pravý čas nepřišel ještě,
nemá sedlák též zde chybět;
almužnu nechť nedal tobě,
nebyl v srdci zatvrzelý,
úmysl byl hodný chvály;
nebyloť bez dobré rady
moudré slovo, které řekl,
že ty sám máš trudů větších.

Sedlák: Bylo tomu jak jsem sám chtěl,
tuláků já nenávidím!

Mistr: Odměnu svou dostanete.
Oplakavše viny svoje,
doufajíce v smilování,
vy tři jděte do očiště,
abyste tam vyčkat mohli,
až čas splněn!

Moudrost: Svatý mistře!
když jsem začla býti slabá,
král mi podal ruku svou.
Svou mu podávám teď v bídě!

(Podá *králi* ruku a on vystoupí za stůl.)

Mistr: Jeho trest mu promíjím
pomohloť mu Náboženství,

ukrácen buď jemu čas,
neb v své naději byl silný!

Sedlák: Odpustků kéž bully dští!
odpustků mé bully mrtvým,
kéž dští dolů na mne hojně,
za jednou by druhá šla!
Svatého vždy otce listy
sílu mají divotvornou,
způsobit nám vykoupení
z této tmavé díry země.

Dítě: Já, jež hřích jsem nepoznalo,
rci, proč odměny mít nemám,
velký pane?

Mistr: Roli svou
nehrálo jsi rovněž správně.
Odměna i trest tě mine,
bylos' v hřichu narozeno,
slepost tvá nic nepocítí.

Dítě: Chmurná noc mne v pouta váže,
jako ve snu jest mi v mysli,
bol jak radost — nepocítím.

Boháč: Jestli tamo Moc i Krása
k vůli svojí marné pýše,
kterou hořce oplakaly,

zlekány zde předstupují,
jestli sedlák, jehož vzlykot
skálu by moh' obměkčiti,
s dřením stojí v přítomnosti
mistra tady vznešeného,
kterak smím já vznésti zrak?
A přec musím, přiblížit se
nelze mi, víc odstoupiti,
nikde bych se neutajil
před strašlivým tímto soudem.
Pane!

Mistr: Odkud vzal jsi sílu
zvat mne pánem? Jsem-li tímto,
potom chvěj se před mým hněvem?
Nebo musíš z mého stáda
odloučit se, vyhnán pro vždy!
Nuže, dolů s tebou v propast,
kde tě následky tvých chťičů
v zubů skřípotu a řvaní,
věčně trýznit, trápit musí!

Boháč: Běda! Běda! V ohně plamech
zhynout mám, můj stín jde za mnou,
vlastnímu že teď jsem oku
pro vždy ztracen, ó, kéž skály
pohrobí mne tíží svojí
v nejtmařejších úkrytech!

Moudrost: Nepoměrně blažená jsem!

Krásá: Státi blaženou se — doufám!

Sedlák: Kráso, věru v tomto přání
tebou nejsem přemožen!

Boháč: Nedoufám v nic na věčnosti!

Mistr: Pro mne není aureoly!

Dítě: Čtyři slední jsou to věci,
které zde jste poznali,
aby věděli jste nyní,
že se všecko srovná v konec,
Kráso, vstup sem se sedlákem,
místo při mém vemte stolu!
Konečně jste přišli sem,
s velkou potíží vše stupně
k blaženosti slezli jste!
(Oba vystoupí za stůl.)

Krásá: Jaké štěstí!

Sedlák: Jaký úkoj!

Boháč: Jaká muka!

Král: Jaký vavřín!

Boháč: Jaká bolest!

Moudrost: Jaká sladkost!

Žebrák: Jaký kvas to!

Boháč: Jaká výheň!

Dítě: Věřu trest je jako blaho,
já však plesu neznám, bolu.

Mistr: V nebi andělské když chory,
démonů když roty v pekle,
a když lidé na zemi
tomuto se koří chlebu,
tož má nebem, zemi, peklem
plným zvukem jásajícím
chvalo zpěv všech hlasný zní
v hlasnějším vždy tady sboru!

(Hudba »Tantum ergo« mnoha hlasy několikrát zazní opakována.)

Svět: A když divadlo jen právě
toto představuje žití,
rače obojím hrám našim
jak tu, tak tam — odpustiti!

Vysvětlivky.

- Str. 7. »té spodní stavby« rozuměj zemi v poměru k hvězdnaté obloze.
- » 9. »sbor herců mých zde«. Na scéně světa jednající osoby jsou hereckou tlupou Boha, který jest divadla nejen řiditelem nýbrž i tvůrcem.
 - » 9. »vše díly světa čtyři«. Australie se za dob Calderonových nečítala ještě k dílům světa.
 - » 11. »v jednání má prvním na to«: Staré španělské divadlo znalo jen rozdělení her na tři akty, analogicky i toto alegorické divadlo má tři části a sice první dobu lidstva od Adama k Mojžíši, od Mojžíše ke Kristu druhou a třetí od Krista až do skonání světa.
 - » 13. »zraku slunce otevru pak také strže« atd. Když táhli Israelští Rudým mořem, rozdělily se vody tak, že slunce mohlo osvititi dno mořské svými paprsky.
 - » 14. »dřív než plodů natrhají« rozuměj v zemi zaslibené.

12. března 1964

- Str. 14. »slunce zdřimnouc jak v smrtelném boji« rozuměj zatmění slunce při smrti Ježíšově.
- » 14. »Zákony tři a řád jeden« rozuměj zákon přirozený, zákon psaný a zákon evangelia řízeny jsou rádem velkého zákona Božské lásky.
 - » 15. »Ohňostroj by v konec světa nescházel« rozuměj zničení země ohněm před koncem světa.
 - » 16. »pro hřích jediného blouda« rozuměj Adama, jehož lehkomyšlnost v ráji byla trestána tím, že v potu tváře on i jeho potomstvo chleba si musí dobývatí.
 - » 20. »jako lajdák v lenošení«. Úloha žertovné osoby, graciosa, jest zde přidělena sedlákovi.
 - » 21. »Dáváš vlnu jako sníh« z žalmu 147. Sedlák cituje po paměti bez vztahu k věci, asi jako Sancho Panza slavné paměti.
 - » 25. »by nechybil nenadále«. Úloha napovědy zde má církev učící.
 - » 28. »(dá jí hábit a dŕtky)«. Moudrost představiteli si dlužno jako jeptišku s příznaky pokání.
 - » 29. »jednoho žaláře sen proměnit za žalář jiný« lůno matky a hrob; básník mluví o dítěti mrtvé narozeném.
 - » 36. *Svět*: »Vidím, krátkou můž jen dobu« atd. Svět přebírá mezi hrou úlohu diváka a komentuje jí svými nápady a úvahami.
 - » 38. »v dubnu, v květnu každoročně« atd. narážka na jarní deště v Španělsku, na kterých závisí celá úroda roční.
 - » 39. Nabal, bohatý majitel velkých stád z knihy králů I. 25.

- Str. 45. »dáváf pouze náboženství chleba« atd. narážka na dobročinnost klášterů.
- » 45. »Král podá klopýtnuvší moudrosti (náboženství) ruku«: symbolická narážka na poměr církve a vlády vždy se vzájemně podporující.
 - » 46. »vespolec i zvlášť každému« rozuměj učením církve i svědomím.
 - » 48. středisko člověka jest země, z které bylo tělo jeho stvořeno a kam se vrátí.
 - » 50. Ezechiel co řek, neví« atd. narážka na 16. kapitolu jeho prorocství.
 - » 58. »Isaiaš svědkem toho« srovnej Is. 5, 11—14, 20—21 a 56, 12.
 - » 59. »Nejdéle co na mně trvá« atd. Církev přechká a přestojí všechny změny na zemi, proto zastupce její, zde jeptiška, odchází poslední se sceny světa.
 - » 59. »Zavírám dnes divadlo« rozuměj pro lidský život, zítra znamená věčnost. Slova tato platí divákům autu.
 - » 66. »Že větších nedobyl jsem říší sobě!« rozuměj statků věčného života. Týž výklad i při následujícím verši Boháčově.
 - » 67. »před sceny pravdy« atd. rozuměj život na onom světě po smrti.
 - » 71. Sedlák i po smrti zachovává svou povahu graciosa.
 - » 75. »obojím hrám našim« t. j. našemu autu kéž promine divák a divadlu života kéž promine Bůh nedostatky herci spáchané.

Franklin

9

7 2 42

